

CAPUT. XXV.

Penitentia, aut alterius Sacramenti receptionem; haec enim omnia justificationi, in qua cum gratia datur charitas praevnt: at amorem charitatis, qui eam praecedat, et cum peccato habiter, nullatenus petit: alia vero virtutes, quae sunt ante illam, nec tot, nec excellentes adeo dispositiones pravie exposunt. Patres merito inculcant, a charitate inchoata, et imperfecta ad proiectam, perfectamque fieri transitum: et id quoque Attritionista fatentur omnes; probè enim sciant, quia charitas in ortu suo esse remissa solet, et postea intenditur, atque perficitur: at in quocumque gradu illa sit, non peccari, sed gratia habet contubernium. Eapropter homo attritus fit contritus virtute Sacramenti absque pravia charitate; hanc enim si haberet ante Sacramenti receptionem, non tam attritus, quam contritus diceretur, doleret quippe de peccatis properter Deum summe dilectum et ideo ex attrito non fieret contritus; sed contritus imperfecte, efficeretur perfecte contritus; hoc autem axioma illud non dicit: unde ut recte ipsum calleas, attritionem in sensu Concilij Tridentini accipias oportet, quod de illa sepe loquens, non amoris initialis, sed turpitudinis peccati, timoris inferni, ac beatitudinis amissionis meminit: his itaque de fontibus dolore nato penitentis perculsus, et attritus factus, dum ad Sacramentum accedit, gratiam, charitatem, penitentiam suscipit, quibus contritionem concomitantem elicit, et contritus fit: quo pacto transitus iste facilius, ut reor, ac parvam ipsi conformius declaratur.

27. Una species alteram parit, haud quidem absolute, sed in sensu, de quo nunc, nimis dispositivè: ita una virtus edere altam potest, si ad eam, vel efficiendam, vel recipiendam disponit. Fides, spes, concupiscentia, timor, dolor charitatem, et amicitiam hac ratione parunt, quia ad eas suscipiendas peccatores aptant. (35) Sic autem, inquit D. Thomas, fides generat spem, et spes charitatem, secundum scientiam, licet quod una disponit ad alteram. " Neque id inficias ibit, nisi qui nesciat, juxta Concilium Tridentinum actus credendi, sperandi, timendi, dolendi impios preparare ad justificationem, quam idcirco preparativa enituntur, necnon attritionem motu conceptam peccatori viam ad justitiam patere, cumque ad Dei gratiam in Sacramento Penitentiae impetrandam disponere, atque idcirco non solum gratiam, sed etiam Spiritus Sancti dona, et penitentia, ac charitatis virtutes, quae cum gratia veniunt, et ab attritione maxime differunt, ab ipsam attritione edi similiter dispositivè. Nec dispositivum enixum hunc valet Concina rejicare, nam dispositiones omnes, quas Concilium assignat, admittit, ut pat est, et eis uti proximam preparationem addit amorem initialem, de quo idcirco, sicut et omnibus illis dicere tenetur, quod dispositio parit gratiam, virtutes, et dona, quamquam hac ab illo different specie.

28. Igitur numquid, anabo te, doctrina isthac naturæ, ac naturalium rerum ordinem invertit, conturbat? An non potius eum examissim servare dicenda est? Quandoquidem intellectus, et voluntas, quæ intellectuum, volitionumque principia sunt, materialia prævijs volitionibus, et intellectuibus preparari nullatenus exigunt: expulsar revera natura, quod inferiores aliqua dispositionis præcedant intellectum, et voluntatem; illis tamen positis, Deus potentias hujusmodi producit, quin intellectio ullius, aut volitio prægreditur. Hic profectò ordo est, qui in hominis generatione servatur; idemque prorsus in ejus regeneratione, seu justificatione servi debet, ne in ea natura, ac naturalium rerum ordinem inverti, conturbarique Concina conqueratur. Quapropter charitas, et penitentia, quæ contritionis, ac dilectionis sunt origo, non sanguine dilectionem ipsam, et contritionem, sed dispositiones illas, quas super recensu, pravie postulant: his autem in corde peccatoris, qui ad Sacramentum accedit, existentibus, eidem illico cum gratia charitatem, et penitentiam Deus infundit. Unde is, qui ante virtutes hasce dilectionem flagitat, et contritionem, nature, ac rerum naturalium ordinem conturbare non minus videtur, quam qui intellectu, ac volitionem petere ante voluntatem et intellectum. Sed audi D. Thomam: (36) Sicut ab essentia animali efflant ejus potentia, quæ sunt operum principia; ita etiam ab ipsa gratia efflant virtutes in potentias animæ, per quas potentia moventur ad actus. " Poten-

(35) 1. 2. q. 66. a. 6. ad. 3.

(36) 1. 2. q. 110. a. 4. ad. 1.

CAPUT. XXV.

tia, quæ fluunt ab anima, sunt intellectus, et voluntas: virtutes, quæ à gratia manant, sunt charitas, et penitentia: quocirca quemadmodum ante animam, et antequam ab ea potentia illæ exoriantur, ipsarum potentiarum opera, nempe intellectio, et voluntas non existunt; sic ante gratiam, et priusquam ab ea charitas, et penitentia promanent, harum virtutum actus, scilicet dilectio, et contritio non erunt.

CAPUT. XXVI.

Autoris ejusdem continuatur impugnatio.

1. A Trittoni vim admitt Concina, sicut et alii Initialista, ut peccandi voluntatem auferat positivè, et eam negativè modò extrudere, sicut somnus, vehemens distractio, aut quid simile faciunt, concedit: exinde eam remotam, ac insufficientem esse dispositionem, concludit. At licet insufficientiam attritionis, ejusque impotentiam ad repellendum peccandi voluntatem contra Attritionistas benedice suadere videatur, imo non perfusor, sed decretori, preceptor, ac evidenter convincere, blandiatur sibi, nonnulla tamen ex ejus ore, aut calamo verba excidere, quæ illis propria sunt potius, quam adversa.

2. In primis enim ait: (1) " Attritio servilis mala esse potest, quia includere voluntatem peccandi valet, ut si ei adsit voluntas conditionata violandi legem, si impune licet. " Attritio igitur, quæ mala non est, voluntatem peccandi, seu violandi legem, si id impune fieri posset, minime includit: at attritio metu concepta, eti amore Dei ornata non sit, nullatenus mala, sed bona, et supernaturalis est, nam hoc propositio est damnata: " Attritio, quæ ex gehenna, et penarum metu concitat, punit sine dilectione benevolentia Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis: " unde voluntatem peccandi, seu violandi legem, si impune licet, secum non habet ac propterea sufficiens est preparatio, cum ob id potissimum insufficientes appelletur, quod voluntatem illam includat, aut non excludat. Sed vide, obsecro, inter doctrinam Concina, et proscriptam thesim quanta intercedat similitudo: attritio enim, ex eo, quæ peccandi non pellit voluntatem, mala est; at attritio servilis sine amore Dei, ipsomet judice, non tollit peccandi voluntatem: hujusmodi ergo attritio prava est. Quid aliud habet reprobatum assertum? De timore ait similiter: (2) " Datus timor servilis malus, nempe cum includit affectum conditionatum peccandi: " timor qui amoris societate non positur, eodem teste, affectum illum non excludit: malus ergo est. Id vero qui asseruerit, et ad hanc accedit condemnatam similiiter sententiam: " Timor gehenna non est supernaturalis: " et Tridentino contraibit decernenti: (3) " Si quis dixerit, gehenna metum... peccatum esse, aut peccatores pejores facere, anathema sit. " Profectò si ad bonitatem attritionis, et timoris requiritur, quod peccandi expellant voluntatem, neque boni, neque supernaturales illi forent si huic voluntati obsisterent negative tantum, nempe sicut dormitio, aut distractio; his namque voluntas prava propriæ non expellit, sed plerumque, nobis id non consonibus, nec sentientibus, suspenditur, sopitur, interrupitur; at minime deponitur; et ideo post distractiōnem, et dormitionem statim reviviscit: unde ex proprio hoc nec laude, nec vituperio dignæ sunt.

3. Verum et positive voluntatem peccandi attritione dispelli, ipse innuit ajens: (4) " Contritio imperfecta, quæ etiam atritio dicitur, incipit à timore; est enim dolor conceptus vel ex turpitudine peccati, vel ex gehenna, et penarum metu: et quia peccatum injuria Dei est, illud detestatur, et pro eodem satisfacere Deo intendit. " Detestari aliquid, est illud odisse, execrari, abominari, eique ex animo resistere, ac repugnare, et ideo rei cuiusvis detestatio ejus est propulsatio potissima, seu expulsio.

CAPUT. XXVI.

homo ille, qui perfectam, consummataque cum Deo, habitualis nox, qua inficitur adhuc, causa inimicitiam habet, perfectam simul cum eo habeat amicitiam? ¶ Numquid nam et perfectus Dei amicus, et inimicus ipsius perfectus una esse valebit?
 8. Hac itidem ex Tridentino pro se asserta verba: (14) „Hanc dispositionem, seu „preparationem justificationis ipsa consequitur, quia non est sola peccatorum remissio „sua, sed et sanctificatio, et renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiae, et donorum, unde homo ex injusto fit justus, et ex inimico amicus.“ Postmodum addit ipse: (15) „Genuina justificationis imago hic describitur. Justificatio „non in sola peccatorum remissione sita est, sed insuper necessaria est renovatio interioris hominis. ¶ Quia autem ratione haec peragitur renovatio? Per voluntariam susceptionem gratiae. Voluntas in hoc gravissimum justificationis opere non mortua est, sed vivens, et liberè suscipiens gratiam tuum remittentem peccata, tum interiori vi, tam renovantem. Haec verba per voluntariam susceptionem gratiae, significant libera, atque actualē consensionem voluntatis, ut Catholicī omnes docent adversus Novatores. Quid produnt posteriora verba: et donorum, unde homo ex injusto fit justus, ex inimico amicus? Respondentes nunc omnes Attritionarii. Verū orationis cursus hic abrumpere, ac eidem interfari oportet: quoniam nequid opus est, Attritionarii omnes lassere, aut compellare? Perissologiz haec videtur, quia premi admodum nequeunt illi, et idcirco forsitan omnium minimus, pingui saltem Minerva, responderē tibi poterit. Memo itaque adsum, perge modo loqui: cedo igitur: ausculto: „¶ Duo hostes, aīs, transire ex iniuitate in sinceram, et mutuam amicitiam valent, nisi ambo reciproca amicitia amore sese prosequantur? Concilium Tridentinum definit, peccatorem fieri ex injusto justum, ex inimico amicus. Addit, in hanc amicitiam liberè hominem justificandum consentire. Quid est amicitia Deum inter, et nos? Charitas, respondent Theologi omnes. Consentit ergo voluntas liberè in hanc mutuam Deum inter, et nos charitatem. Quid est voluntaria, et libera consensio in charitatem, nisi adūs charitas? Concipine haec in mutuam charitatem, libera consensio absque charitate potest? Ipsa ergo consensio in mutuam amicitiam, est amicitia incipiens, et charitas inchoata.“

9. Fuse haec aīs, et deinceps, ut assoles, convicia, quia lubenter præteriens, dico: ratiocinationem tuam amorem charitatis ad justificationem necessarium esse, probare quidem, at non antecedentem, seu initiale, qui cum peccato sit, sed concomitantem, qui gratia divina associetur. Gratia, ut fateris, vitam renovat interiorē; et ideo ante gratia infusionem interiorē vita hac carent omnia in nobis. Voluntas ergo peccatoris ad justificationem mortua accedit, et tunc idcirco nequa gratia, nequa charitati, nequa amicitia voluntari, et libere consentit, quandoquid si hac præstaret, non mortua, sed viva ex doctrina tua censeretur: vivificatur autem, haud sane dum ad justificationem accedit, sed in ipsa justificatione, in qua mors interior deficit gratia, charitate, ac dilectione, quies tum ornatur ipsisque et non opere aliquo antecedenti, quod peccati mortem, seu maculam destruere valeat, homo voluntarie, et libere consentit gratia, charitati, amicitia, siue ex injusto justus, ex inimico amicus Dei quemadmodum enim vir justus, ac Dei amicus operibus excludentibus vitam gratia peccato libere consentit, et si ex justo injustus, ex amico inimicus, ex vivo mortus, ita homo peccator acibus, ac donis, quia peccati mortem destrunt, gratia divisa, seu vita interiori assentit voluntarie, siue ex injusto justus, ex inimico amicus ex mortuo vivus: inimicitia amicitiam, justitiam, interiorēque vitam probi hominis evertit, et nox socia est; amicitia igitur inimicitiam, injustitiam, mortemque internam pravī propulsabit, et gratia comes erit: ante gratia expulsionem in homine justo inimicitia erga Deum non est: igitur in homine injusto ante peccati destructionem non erit amicitia: inimicitia in illo non præcedit, sed comitatur expulsionem gratia; in hoc ergo amicitia non antecedens, sed concomitantis est destructionem peccati. Quocirca dum Theologi omnes respondent, amicitiam esse charitatem, loquantur proculdubio,

(14) Sess. 6. cap. 7.

(15) C. 8. §. 2. n. 22.

CAPUT. XXVI.

de amicitia hominis justi, in injusto enim non amicitia erga Deum, sed inimicitia, sua iniquitatis causa reperitur; at justi amicitia non culpa, sed gratia est censors: si autem in injusto non est amicitia, neque charitas erit in eo, quaniam amicitia Deum inter, et nos charitas est juxta responsionem illam omnium Theologorum. Deus itaque, et peccator amore reciproco ex inimicitia in amicitiam redeunt; verum amor isthic concomitans amicitiam, et charitatem, vel ipsamet charitas, et amicitia est. Consensio item in mutuam hanc amicitiam, amicitia incipiens, et charitas inchoata dici valet, quia in ipsa charitatis, amicitiaeque restauracione inchoat, et incipit: ceterum gratia jam habet societatem, quoniam charitas, et amicitia restaurata licet tunc etiam incipient, serviddimur, ac perficissimae esse possunt.

10. Responso isthae eidempsi arredit minime, et de justificatione, dum adhuc futura est, ac propterea de preparatione, et consensione illam prævenientibus Concilium afari contendit: cum autem consensionem hujusmodi inchoatam dicat charitatem, hanc exinde ante justificationem extare videretur. Sed enim id nullatenus ei assentiar, quoniam Tridentinum expresso loquitur de voluntaria susceptione gratiae, et donorum, unde homo ex injusto fit justus, et ex inimico amicus; gratia autem, dum futura est, non suscipitur, sed oratur: nec homo ex injusto fit justus, et ex inimico amicus, dum gratia, atque dona non existunt: et idcirco gratiae susceptio, acceptatiove gratiam ipsam minime antecedit, sed comitatur ob idque prior ea non temporis, sed naturæ tantum prioritate, sicut concomitantes dispositiones ceteræ, valet nuncupari. Doctrinam hanc ipse omnino rejicit, et cavillationem appellat, vanissimamque distinciunculam: ast ego illam et Tridentino ad unguel respondere, et D. Thome conformiter reor, qui assertit, ut cap. III. n. 4. et 5. dixi, Deum in justificatione infundere gratiae donum, et hoc ipso dono movere libertum arbitrium ad illud acceptandum: et ideo infusio doni gratiae, ejusque voluntaria acceptio simul sunt tempore. Ait etiam Doctor Angelicus: (16) „Deus non justificat nos sine nobis consentientibus, quia per motum liberi arbitrii, dum justificamur, Dei justitia consentimus. Ille tamen motus non est causa gratiae, formaliter justificantis, sed ejus effectus.“ Motus itaque liberi arbitrii, quo justitia consentimus, ipsamque acceptamus, non ante justificationem, sed dum justificamur adest; nec ante gratiam, sed cum ea existit, quia ejus est effectus: ac propterea si motus hujusmodi initialis dicitur amor, hic non antecedens, sed concomitantis erit dispositio. Unde fit, opera pravia solū dispositio esse gratiae susceptionem, et in amicitiam consensionem, sicut et amicitiam incipientem, inchoatamque charitatem, ut scilicet ad gratiam, charitatem, et amicitiam suscipendum hominem aptant.

11. Ceterum eundem necessitatem amoris promoventem, quo impius prævie ad justificationem futuram disponatur, iteratō audire aquam est: (17) „Vita cordis amor, ut commune fert axioma. Amore peccator ad bonum commutabile, seu ad creaturam convertitur, et a Deo recedit. Hac aversio a Deo, et conversio ad creaturam per solam aversionem a creatura, et conversionem ad Deum auferri potest: siquidem amor erga creaturam auferri nequit nisi per oppositum amorem erga creatorem. . Si quolibet contrarium contrario tollitur, necessario sequitur, viciolum amorem versus bona creata auferri per solum amorem erga bonum increatum, nempe Deum, posse.“ Hac ille. At si vita cordis amor, hic in corde mortuo esse nequibit: hominis autem culpa infici cor mortuum revera est, quia peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem: in eo ergo amor non erit: (18) „Ipsa dilectio, ait Augustinus, est mors nostra sacculo, et vita cum Deo.“ ¶ Quomodo itaque erit dilectio in corde, quod sceleris causa adhuc seculo vivit, adhuc Deo mortuum est? Amor creaturarum contraria dilectione Dei extinguitur: hac vero non initialis, et peccati socia, sed perfecta, et gratia comes est, utpote a Spiritu Sancto inhabitante descendens: (19) „Dilectioni hujus mundi, inquit idem, de qua satis agimus (al. satagimus) ut, minuatur, et consumatur in nobis, contraria est dilectio Dei, que diffunditur in cor-

(16) De virtutibus q. 1. 2. ad. 20.

(18) Tract. 65. in Joann. n. 1.

(17) C. 8. 5. 6. n. 7.

(19) ibi Tract. 74. n. 4.

CAPUT. XXVI.

Eapropter attritio, si peccatum detestatur, illud excludit positive; ac proinde positi-
ve etiam expellit peccandi voluntatem; hac enim peccatum quoddam est, non qui-
dam habituale, quod in macula, quam culpa in anima relinquit, et gratia unice ablu-
tur, consistit, sed actualis; nam voluntas peccandi, seu committendi aliquod crimen,
criminosus utique est, actusque peccaminosa; et peccatum hocce tandem perdurat, quan-
diu voluntas illa, sive absoluta sit, sive conditionata, non cessat, aut non rejicitur;
nam vero pellit attritio, quia peccata detestatur. Si autem voluntatem peccandi non
esse peccatum, sed vel inclinationem ad malum, vel similem ex his defectum, qui à
culpa inferuntur, et peccatorum reliquias vocantur, ille contendenter, subjiciam *ego*,
id generis reliquias, haud sane attritione, sed nec amore initiali excludi posse, quia
non ante justificationem, sed in ea aliquando, et post illam frequentius extirpantur,
ut capite VII. ostensum est. Unde licet peccatorum reliquias attritione non pellantur,
id tamen neque attritionis ipsius insufficientiam, neque initialis dilectionis prodit ne-
cessitatem, cum utraque justificationi praeire debeat, secus vero reliquiarum expulso:
qui etiam si attritio, quia reliquias hasce non extirpat, preparatio est insufficientis,
incongrua quoque erit dilectionis initialis, quia eas non eradicare.

4. Ipse etiam ait: (5) „Confessiones recidivorum, consuetudinariorum magna in
„parte sacrilegæ sunt, ut suo loco ostendam. Isti terrore gehenna concussi, et desi-
„derio æternæ beatitudinis aliquando excitati accedunt ad confessionem, absolvantur,
„relabuntur, iterum confitentur, et iterum relabuntur: et in perpetuo confessionum
„et scelerum circulo vitam agunt. Isti sane solo timore gehenna, sola attritione ser-
„vili opus maximum justificationis ordiuntur, sed in exordio sistunt, et ultra non
„pergunt, ideo raro sincere convertuntur.“ Confessiones itaque recidivorum, et con-
suetudinariorum gehenna terrore factæ magna in parte sacrilegæ sunt: alijs igitur
sacrilegæ non sunt, alias haud magna in parte, sed omnes esse sacrilega. Deinde
coram hominum conversiones solo timore gehenna, sola attritione servili orsa, ra-
rō sincere sunt: nonnullæ ergo sincere sunt, alioquin non raro, sed numquam since-
ra forent. Porro si confessiones, et conversiones aliqua solo timore gehenna, sola at-
tritione servili peracta sincere, et non sacrilegæ sunt, omnes itidem, quæ eodem modo con-
ficiuntur, nona sacrificia, sed sincere erunt: ac propterea ad confessionem, conversionem
que sinceritatem, et valorem amor prævia necessarius non erit, sed sufficit gehenna timor,
vel attritio servilis; neque enim modò dilectionem, modò formidinem, in his timore,
in illis amorem, sed vel amorem, vel timorem, vel utrumque semper, et in omnibus
exigunt inquis conversio, et confessio. Insuper gehenna timor, et attritio servilis
aut insufficientes, aut sufficientes sunt dispositiones prævia ad maximum justifica-
tionis opus in Sacramento efficiendum: si primum, peccatores illis percussi numquam,
ac proinde nec raro convertuntur, ac justificabuntur: si secundum, semper, et hoc est,
quod hic stabilitur. Ita nimirus ad Attritionistas, quorum doctrinam chimaram chig-
marum lepidulæ aliquando dixit, non semel accedit, quia videlicet

(6) „Quandoque bonus dormitat Homerus.
„Verum opere in longo fas est obrepere somnum.“

5. Insuper amorem, quem à peccatoribus, qui justificantur, exigit Tridentinum di-
cens: „Illumique tamquam omnis justitia fontem diligere incipiunt: “ non spei, sed
charitatis esse contendit, et ait: (7) „Theologi haec tenis, simul et Philosophi duos
„tantum agnoverunt amores, concupiscentia, et amicitia, seu benevolentia, et cha-
ritatis. Dilectio asserta à Tridentino est distincta à spei amore, qui est concupis-
centia: Ergo est dilectio amicitia, seu charitatis. “ Sed confrater ejus, et coxvus
Billuartius Theologus haud ignobilis tertium quoque agnovit amorem, nimurum bene-
volentiam à concupiscentia, et amicitia, charitateque distinctam: (8) Veruntamen ut
hoc sit, si de amicitia, et charitatis amore affatur Concilium, non antecedentem,

(5) C. 6. n. 12.

(7) C. 8. §. 1. n. 10.

(6) Horat. in arte.

(8) De Poenit. diss. 4. art. 2.

CAPUT. XXVI.

sed eum postulat, qui in corde hominis justificationem comitetur, in eaque esse inci-
piat, et ob id incipiens, seu initialis dici valeat, et perfectissimus interdum esse so-
let, sicut in Petro, et Paulo fuisse creditur. Hujusmodi amor, qui amicitia, et chari-
tatis est, justificationi praeterea nequit, quia amicitiam non inter inimicos, sed inter
amicos versari, sicut inimicitiam, non amicos, sed inimicos afficere, cunctis in pro-
patulo est: Deus autem, et homo ante justificationem inimici sunt, in justificatione
amici fiunt: et ideo ante justificationem non amicitia, sed inimicitia, et à justifica-
tione non inimicitia, sed amicitia inter eos erit.

6. Vel ipse Tullius Deum inter, ac hominem peccatorem amicitiam nullam fate-
retur, ob istius improbitatem, et cum illo dissimilitudinem quam maximam, quæ disrupere
anteadat potius, quam novam stabilire apta sunt amicitiam: unde ait: (9) „Disparæ
„mores disparity studia sequuntur, quorum dissimilitudo dissociat amicitias: nec ob
„aliam causam ullam boni improbus, improbi bonis amici esse non possunt, nisi quod tan-
„ta est inter eos, quanta maxima potest esse, morum, studiorumque distantia.“ Por-
ro, homo improbus, seu peccator studijs, moribus, antequam justificetur, Deo est
dissimillimus, magisque admodum ab eo distat, quam à viro probo: quocirca si cum
hoc veram amicitiam nequit habere quomodo cum Deo illam habebit? Homo dum
amicitia amore Deum prosequitur, ejus fit amicus, tuncque Deus vicissim illius ami-
cus est: Deus vero nullius impij amicus valet esse, quia prius gratia sua impieta-
tem auferat, ipsumque sua amicitia, ac dilectione dignum constitutus. (10) „Digni au-
„tem, subdit Cicero, sunt amicitia, quibus in ipsis inest causa, cur diligantur. Ra-
rum istud genus, (et quidem omnis præclaræ rara) nec quidquam difficultius, quam
reperiatur, quod sit omni ex parte in suo genere perfectum.“ Impius ante justifica-
tionem Dei odio potius, quam amore dignus est, nec in eo causa inest, cur dili-
gatur, usque dum gratiam recipit: et ideo ante gratia suspicionem nec Deus cum
illo, propterea neq; illi cum Deo veram habet amicitiam. Profecto si reperiatur ali-
quem, qui nostram mereatur amicitiam, æque difficile est, ac rem invenire, quæ sit
omni ex parte in suo genere perfecta; quanquam præstantia indigebit, qui Dei amicus
sufficiens est? Sola Dei gratia, quæ creaturarum est nobilissima, perfectionem, qua
ad id necessaria est, poterit, ut teor, præbere.

7. Sed audiens Augustinus: (11) „Non autem, inquit, quisquam efficitur ami-
„cūs Deli, nisi purgatissimis moribus, et illo fine præcepti, de quo Apostolus dicit:
„Finis autem præcepti est charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non
„fidia; quod isti (Manichæi) si haberent, non essent heretici.“ Homo in peccato existens
neque purgatissimos mores, sed potius corruptissimos, neque charitatem habet si-
nem præcepti, nimis dilectionem de corde puro, et conscientia bona, cum hæc, et
illud sedissima culpæ labi inficiantur: et ideo Dei amicitiam, seu amorem, quo amicus
Dei fiat, non habet, nec habere potest, usquedam gratiam, charitatemque recipiat;
istæ enim mores purgant, et dilectionem de corde jam puro, et conscientia jam bo-
na efficiunt. Angelicus Magister hæc similiter ait: (12) „Amicitia addit duo: quo-
„rum unum est societas quadam amantis, et amati in amore, ut scilicet mutuo se
„diligere sciant. “ Deus autem non amat, sed odit hominem in peccato existente: deest ergo illis societas in amore, seu mutua dilectio, atque idcirco amicitia quoque.
Et subdit: „Amicitia est perfectissimum inter ea quæ ad amorem pertinent, omnia præ-
„dicta inclusa: “ id est, intensionem, fervorem amoris, et alia, quæ ibi declarat.
Quapropter si impius ante justificationem Deum vera amicitia prosequitur amore, cum
non jam initialiter, et remisæ, sed intensæ, ac fervide amabit, quia id habebit, quod
perfectissimum est inter ea, quæ ad amorem spectant. Ipse item Concina ait: (13) „Non
„modo charitatis amor benevolentia, sed perfecta quoque amicitia est.“ Unde si in
peccatore charitatis est amor, perfecta quoque amicitia est. “ Unde si in

(9) De amicitia ad Atticum (10) ibi.

(11) De Genesi contra Manichæos l. 1. c. 2. n. 4.

(12) 3. Sent. d. 27. q. 2. a. 1. c.

(13) C. 2. §. 1. n. 26.

CAPUT. XXVI.

„dibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis.“ Præterea aversio à Deo per nullum opus, quod justificationi præcat, sed per gratiam tollitur, ut cum D. Thobitu, et per amorem ab ea concomitante prodeuntem ad Deum acu convertitur. Eapropter amor initialis gratiam præveniens, ad habitualem erga Deum conversionem efficiendam impotens esset, ad actuali superfusus. Unde nec ad evelendam conversationem ad creaturas, seu criminali erga ipsas dilectionem, amor ille necessarius est; et ideo gratis infusione unice expiatur: si vero actualis, ipsum est actuali peccatum: hoc autem attritione, aliiisque præviis operibus supernaturaliibus, ac praesertim naturam sint, ad id plerumque desiderantur, tum quia actualia crima transeunt, ceteraque: tum quoniam sapissime curis, labore, somno, ægritudine, atque etiam egestate ea exequi præpedimus, juxta illud: (20) „Est qui veterat peccare præ inopia.“

12. Hac item ratione sententiam suam probare nititur: (21) „Peccator non est ad Sacramentum satis dispositus, nisi efficax, et firmum propositum habeat, omnia mandata divina servandi. Nec sufficit simplex velleitas, et languida voluntas, qua re ipsa non vult, sed vellet. Hoc fateri omnes debent. Atqui voluntas efficax servandi omnium Dei mandata necessario includit propositum servandi primum, et universa legis caput, præceptum scilicet charitatis: implicat autem in terminis, ut ajunt, consilium efficax, et deliberatum. Dei diligendi sine amore Dei. Quid enim est, veille sincere, et efficaciter Deum diligere, nisi reipsa Deum amore prosequi?“ Verumtamen implicationem hanc ego non video: propositum namque quodcumque efficax intentiva quidem, at non efficativa, aut executiva efficacitate constare debet, propterea quod executio propositi alia, et dissita esse soleat à proposito exequendi rem, qua proponitur: unde propositum confidendi non est ipsa oris confessio, propositum satisfaciendi non est ipsa operis satisfactio; propositum emendationis non est ipsa morum emendatio; propositum rem alienam restituendi, non est ipsa restitutio: ac similiter consilium efficax, et deliberatum Dei diligendi, ipsa dilectio non est. Profecto homo attritus, et ad Sacramentum accedens, propositum habet non peccandi de cetero, servandique propertea mandata omnia; et ideo vult sincere, Deum diligere, sicut et justificari, sincere etiam vult, utrumque enim eidem est injunctum; sed quemadmodum actus, quo vult justificari non est justificatio ipsa, ita et actus, quo Deum amare vult, amor ipsa non est. Adimplevit tamen concomitante in ipsa justificatione et propositum, et mandatum dilectionis, ut sepius dictum est.

13. Post laudata verba hunc producit S. Augustini textum: (22) „Quomodo ergo Dominus dicit: Si diligitis me, mandata mea servate, et ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis: cum hoc dicat de Spiritu Sancto, quem nisi habeamus, nec Deum diligere possumus, nec ejus mandata servare? Quomodo diligimus, ut eum accipiamus, quam nisi habeamus, diligere non valemus? Aut quomodo mandata servabimus, ut eum accipiamus, quem nisi habeamus, mandata servare non possumus?... Restat ut intelligamus, Spiritum Sanctum habere qui diligat, et habendo mereri, ut plus habeat, et plus habendo, plus diligat.“ Haec tenus S. Doctor: et addit Concinus: Qui igitur Deum diligat, Spiritum Sanctum moventem, et auxiliarem habet. Propositionem enim diligendi Dei sine auxilio Dei haberi nequit. Preparatur animus, Spiritus Sancto intus movente, hac dilectione imperfecta, et inchoata; suscepto Sacramento, diffunditur cum gratia sanctificante charitatis habitus per Spiritum Sanctum tunc inhabitantem: et tunc in dilectione magis, magisque proficit.“

14. Verumtamen quod is, qui verè, et ex charitate Deum diligat, Spiritum Sanctum moventem, et non inhabitantem habeat, cum veritate pugnare videatur, siquidem Spiritus Sanctus movens, et non habitans, haud dilectionem in nobis, sed attritionem efficit, haec namque juxta Tridentinum est donum Dei, et Spiritus Sancti impulsus non adhuc

(20) Eccl. 20. 23.

(21) Ubi supra n. 12.

(22) Tract. 74. in Joann.

CAPUT. XXVI.

quidem inhabitantis, sed tantum moventis. Augustini quoque menti interpretatio ista videtur dissentanea: ipse namque de Spiritu Sancto jam inhabitante, et non præcisè movente se eloqui, aperte manifestat; etenim proxime ante verba superius allata inquit: „Ipse est, de quo dicit Apostolus: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.“ Nemo hic, ut reor, de Spiritu Sancto inhabitante, ac sanctificante esse sermonem, ambigere valebit. Assatur etiam Augustinus de amore meritorio, sicut verba illa indicant: „Intelligamus Spiritum Sanctum habere, qui diligit, et habendo mereri, ut plus habeat, et plus habendo, plus diligat:“ meritorius autem amor Spiritum Sanctum jam inhabitantem supponit; exortit enim à gratia, et charitate, quibus cum datur Spiritus Divinus. Deinde in ipso Tractatu, de quo objecta verba sumpta sunt, endaretur S. Doctor illum Evangelij locum: (23) „Si diligitis me, mandata mea servate; et ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in eternum Spiritum veritatis, quem mandus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, et in vobis erit.“ Hic de Spiritu Sancto inhabitante sermo est, sicut illa ostendunt verba: „Ut maneat vobiscum in eternum. Apud vos manebit, et in vobis erit.“ Quapropter ineptit Augustinus, (quod dicere nefas) si de Spiritu Sancto solùm movente textum hunc interpretetur. Et ideo charitatem imperfectam, et inchoatam, de qua, ut vult Concinus, in hujus testimonij declaratione loquitur, et à Spiritu Sancto inhabitante, et meritorio, ac propterea simul cum gratia, et à peccato procul esse, credendum est. Cum ergo absolute pronuntiet, quod Spiritum Sanctum habet, qui diligit, et de Spiritu Sancto inhabitante loquatur, sic, et non moventem solummodo eum habete debet, qui Deum amat. Et hoc verum est, quamvis imperfecta, et inchoata diligat; signum de hac etiam dilectione accipendum est testimonium productum, quia pro ea stabilienda laudatur.

15. Insuper inchoata, et imperfecta dilectio, de qua agit Augustinus, ea fuit, quia ante diem Pentecostes affiebantur Apostoli: et hi quidem inhabitantem jam tum Spiritum Sanctum habebant, quia jam à Domino audierant: (24) „Accipite Spiritum Sanctum:“ jam justi erant, et amici Dei: (25) „Vos mundi estis... Vos autem dixi amicos:“ et in hujusmodi habitat Spiritus Sanctus. Divino ergo Spiritu in Apostolorum cordibus habitante, Deum diligebant, quamvis inchoate adhuc, et imperfecta: sed imperfecta hacten, et inchoata dilectione meruerunt, ut majore plenitudine Sanctus Spiritus ipso Pentecostes die eis daretur, quo perfectus, seu servidius diligenter. Et in hoc sensu loquitur S. Doctor de perfecta, et imperfecta dilectione. Unde addit: „Habebant itaque minus, dandis eis erat amplius. Habebant occulte, accepturi fuerant manifeste.“ Igitur et qui perfecte, et qui imperfectè Deum amat, Spiritum Sanctum in se habitantem habent, ille cum majore donorum plenitudine, iste cum minore. Idcirco subdit: „Dum tamen conset, sine Spiritu Sancto Christum nos diligere, et mandata ejus servare non posse; et id nos posse, atque agere tanto minus, quanto illum percipimus minus; tanto autem amplius, quanto illum percipimus amplius: proinde non solum non habenti, verumtamen habenti non incassum promittitur: non habenti quidem, ut habeatur, habenti autem, ut amplius habeatur.“ Et ita questionem solvit, quomodo scilicet Christus promiserit Apostolis Spiritum Sanctum, quem jam habebant. Sed ut vides, cum qui minus, et cum qui amplius Christum amat, ejusque servat mandata, Spiritum Sanctum habere asserit. Cum autem de dilectione à Spiritu Sancto inhabitante prodeunte tam perspicue loquatur in hoc Tractatu, laudari hic minime oportebat pro amore initiali, quia haud Almi Pneumatici animam habitantis, sed mortalis culpa eam occupantis, ac insufficientis foret sodalitas.

16. Sed eum iterum audi sic argumentantem: (26) „Qui odio ardet adversus proximum, absolucionis capax non est, nisi odio positio, erga proximum amorem concipiatur. Qui ebrietati, luxuria, injustitia obnoxii sunt, ad absolutionem recipiendam dispositi non reputantur, nisi per contrarios actus erga temperantiam, justitiam, et

(23) Joan. 14. 15.

(24) Idem 20.

(25) Idem 13. et 16.

(26) C. 8. 5. n. 9.

CAPUT. XXVI.

„ castitatem ferantur. Et absolutione suscipiendo idonei iudicantur, qui charitatis amore Deum offensum placare toto corde non student?“ Respondendum tamen est, quod homo attritus Penitentiam accipiens toto corde studet, vehementer studet, Deum placare, et charitatis amore diligere, siquidem peccatorum dolore, et odio, necnon emendationis proposito affectus accedit ad Sacramentum, ut veniam impetreret, et gratiam, charitatemque, quibus Deum amet, obtineat. Unde amorem charitatis vere desiderat, sed nondum habet, sicut gratiam, et virtutes etiam optat, sed illis tum caret iridem. Ceterum quemadmodum ipse, quia gratia, et virtutes in Sacramento conferuntur, illis jam ornatis Sacramentum suscipe non tenetur, ita quoque quoniam amor charitatis Sacramenti ope acquiritur, amore isto incensus ad Sacramentum accedere, non debet. Imò neque proximum, quem anteodit, priusquam absolvatur, aut justificetur, diligere valet charitatis amore; hic enim in peccatore non inventur, quia ab ipsa charitate est culpam gravium omnium inimica. Quocirca ait B. Augustinus: (27) „Charitas ergo est fructus noster, quam definit Apostolus de corde puro, et conscientia bona, et fide non facta. Hac diligimus invicem, hac diligimus Deum. Neque enim vera dilectione diligenter invicem, nisi diligentes Deum.“ Cum ergo peccator Deum ex charitate non diligat, nec proximum ex charitate amat. Profectò charitatis amor erga proximum, si à charitate de corde puro, et conscientia bona prodit, deest omnino peccatori, quoniam hic impuro adhuc cordi subest, pravaque conscientia. Satis ostensum est capite XII. supernaturalem proximorum amorem cum mortisera culpa esse nequire: quapropter qui alterum odio habet, odium deponeat, et eum amore naturali prosequi ante absolutionem obstricūs est, secus verò supernaturali: hic enim ab ipsa charitate de corde puro, et conscientia bona, qua in justificatione confertur, manat. Dissoluta inde, quod si penitentis Sacerdoti promittat, se Deum, et proximum post absolutionem, et infusionem charitatis habitualis dilecturum, absolvendus est. Id Concinna infertur: (28) sed mihi est perspicuum, quia mandatum diligendi ex charitate Deum, et proximum jussis quibusdam alijs assimilatur, quia sine gratia, seu ante justificationem non impleretur.

17. (29) Urget tamen ille: dum amicitia inter duos disimitur, non offensus quidem, sed offensor eam primus renovare, et alterum diligere secundum natura ordinem tenetur: igitur et peccator, qui amicitiam, quam cum Deo habebat, peccato suo violavit, eam primus instaurare, Deumque amare debet ex eodem ordine natura. Verum eidem dicendum, oppositum secundum gratia ordinem evenire, quia Scriptura, et Patres concorditer clamat, quod Deus prior dilexit nos. Ubi gratia, et charitas non inventur, haud amicitia, sed inimicitia cum Deo est: charitas autem, et gratia fructus sunt amoris, quo Deus prior nos dilit, easque gratis, et absque ullo merito nostro imperit nobis: atque ideo non homo offensor, qui amicitiam dissuit, intruditque inimicitiam, sed Deus offensus hanc evertit, illamque redintegrat. Naturalem vero amicitiam, qua inter homines esse solet, quilibet valet innovare, sed justum, et natura ordino conformius est, quod eam exsuscitet, qui dissolvit, quandoque tamen illam instaurat offensus: si autem homo, qui injuriam sustinuit, naturalem quidam amicitiam denovo stabilire, cur Deus supernaturale non restituat? Præsertim, quia ista, et non illa vires nostras omnes valde superat; et ideo priorem saepè, posteriorē numquam propria virtute regenerare valemus. Ad hanc, is qui amicitiam aliquam restaurat, præcedentem inimicitiam disrupit; inimicitia autem, qua delicti causa inter virum impium, et Deum est, dissolvit nequit, quin delictum ipsum auferatur: quis vero tollere delicta valet, nisi ille, cui dicimus: „Dimitte nobis debita nostra?“ Neque enim decepti sunt, qui quasivere: (30) „Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?“ Porro Deus peccata impio remittit, gratiam ei tribuens, et charitatem, quibus fit iustus. Dei ipsius amicus, atque dilector. Hac omnia congruant omnino veritati, eique ideo incongruum videtur, impium ad hoc adigere, quod priusquam gratiam, et charitatem recipiat, inimicitiam exuat, novamque cum Deo ineat amicitiam.

(27) Tract. 87. in Joann.
(28) Ibidem.

(29) Hist. Probabilismi, et Rigorismi, diss. 5. c. 6. §. 3. n. 6.
(30) Marc. 2. 7.

CAPUT. XXVI.

18. Sedenim vult ille prorsus, quod peccatores ante justificationem primo, et maximo precepto satisfacere, Deumque propterea super omnia amare debeant: et id certies inculcat, consuetis amplificationibus, et convicijs non omissis: (31) „Nonne, ait, à precepti charitatis observantia ordiri suam conversionem debent?“ Minime omnium, sed ab observantia precepti fidei inchoanda est conversio, quia junta Tridentinum: (32) „Fides est humana salutis initium, fundamentum, et radix omnis justificationis.“ Addit ipse tamen: (33) „Dum justus in peccatum labitur, eximitur ne ab obligatione Deum diligendis? Ais. Quo iure? Quo titulo? Numquid qui peccavit? Numquid quia Christianus non est? Quia creatura Dei esse desiit? Absit. Dilectionis ergo mandato supremo obnoxius est. Cum autem primum hoc mandatum semper urebat, licet non pro semper, et cur tempus illud excipit, quo ad Penitentia Sacramentum accedit? Quid reponis? Non potest, cum sit peccatis irreitus?“ Utique, hoc ipsum repono, quia tutem, hæc scribis: (34) „Qui reipsa hoc preceptum implent, plusquam semel Deum amant in singulas hebdomadas. Peccatores numquam... Peccator lethali criminis inquinatus implere charitatis preceptum nequit, nisi resipiscat, peccatumque penitentia delectat... Si de peccatoribus sermo sit, isti implere divinum preceptum nequeunt, nisi Deo reconcilientur, et culpis abolitis, in gratiam sese resituant.“ Haecen ille, in quo D. Thoma conformis est asserenti, sicut dixi capite XIV. n. 7. dilectionis mandatum impleri in statu salutis, ac proinde non in statu peccati. Id ipsum docent Attritionista, fatentur enim peccatores sub lege esse dilectionis, sed eam non implere, quandiu peccato subjacent: et ideo ut illam servent, eulpam penitentia delere, Deo reconciliari, ac sese restituere in ejus gratiam, debet prius. In quo ergo est Attritionistarum crimen? Quomodo dicitur: (35) „Eorum opinionem penitus evacuare charitatis evangelica legem, primumque mandatum?“ Si vero id licet nonne evacuatio hæc Concinæ ipsi doctrinam istam Attritionistarum saepè stabilienti tribuenda etiam erit? Ast in eā tradendā hos neutiquam nefaria noxa illa fœdari, sed ipsum potius suimet oblisci, aut sibi non constare dixerim.

19. Demum theses subsequentes velut doctrina sua epitomam statuit: (36) „Proprio posito primis Homo attritus, ut sit sufficienter dispositus ad Sacramentum Penitentia, excludat necessum est omnem effectum prædominantem erga peccatum, omnem prævalentem voluntatem peccandi.

Secunda propositio: solus amor contrarius prædominan, et prævalidus excludere potest effectum prævalidum, et prædominantem erga peccatum, sive bonum proprium.

Tertia propositio: Amor prædominan, qui excludit, atque exterminat omnem amorem vitiosum prædominantem erga bonum proprium, seu peccatum, est amor charitatis saltem inchoata, qua avertit hominem à creatura, et convertit in Deum, quem diligere incipit tamquam omnis justitia fontem, suumque ultimum finem.“

20. Istiusmodi theses specimen, sive ideam doctrina suæ, missis asperioribus verbis, et aculeatis, quibus adversari quasi in transitu percellit, (neque enim pacate, et mansuetis, ut ajunt, Musis arguere scit, aut sermocinari) continere ipse affirmat. Nonnulla tamen notata digna isthac habet periocha. Amor cumprimis, qui ante justificationem, ut peccandi excludat voluntatem, exigitur, non jam remissus erit, et debilis, ut communiter inquietant Initialista, sed fortis, atque intensus, nimis prævalidus, et prædominan, ita ut vincere, ac exterminare valeat effectum ad culpam, qui in quibusdam peccatoribus intensissimus, ac pene inextirpabilis videtur, et ideo nec in ipsa justificatione semper extinguitur, sed permanere solet post eam, sicut et alia peccatorum reliquia. Cum autem amor ita perfectus gratiam secum afferat, peniten-

(31) Cap. 6. num. 6.

(32) Sess. 6. Cap. 8

(33) Cap. 8. §. 6. num. 2.

(34) Lib. 1. in decalogum diss. 4. cap. 9. num. 10. Et cap. 10. num. 1. et in Compendio lib. 3. diss. 2. cap. 4. n. 14.

(35) Laudato. c. 8. §. 6. n. 11.

(36) c. 9. §. 2. n. 22.